

Asia: VN/35922/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle ambulanssikuljetusten ja ensihoitopalveluun sisältyvien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun uudistamista ja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksumuutoksia koskevaksi lainsäädännöksi sekä luonnos

Lausunnonantajan lausunto

- 1. Lausuntonne ensihoitopalveluun sisältyvien sekä ensihoitopalveluun sisältyvämmien ambulanssilla toteutettavien kuljetusten järjestämis- ja rahoitusvastuun siirrosta hyvinvointialueille sisältäen ensihoitopalvelun sekä muiden kuljetusten asiakasmaksujen muutokset ja kanavointiratkaisun:**

Vanhusasiavaltuutettu on itsenäinen ja riippumaton viranomainen, jonka lakisääteisenä tehtävänä on edistää ikääntyneiden asemaa ja heidän oikeuksiensa toteutumista. Osa tehtävää on seurata lainsäädännön kehittämistä ja toimeenpanoa sekä yhteiskunnallista päätöksentekoa ja arvioida niiden vaikutuksia ikääntyneisiin.

Esityksessä arvioidaan, että ensihoitopalveluiden käyttäjille kustannukset voivat joko nousta tai laskea. Esityksen mukaan asiakasmaksun suuruus olisi ensihoitopalvelussa sekä muissa ensihoitopalveluun sisältyvämmissä ambulanssilla toteutettavissa kuljetuksissa sama, ja se olisi nykyistä omavastuuosuutta suurempi. Molemmat maksut kerryttäisivät myös jatkossa asiakasmaksujen maksukattoa nykyisen sairausvakuutuslain mukaisen vuosiomavastuun eli matkakaton sijaan. Esityksessä osaltaan myös laajennettaisiin ensihoitopalvelusta perittävän maksun soveltamisalaa nykyiseen käytäntöön nähden tietyissä tilanteissa. Maksun voisi jatkossa periä pykälässä tarkemmin säädetysti myös sellaisesta ensihoitopalvelun käynnistä, joka ei sisältäisi hoitoa tai johtaisi kuljetukseen jatkohoitoon.

Ikääntyneistä ensihoitopalveluiden käyttäjistä suurella osalla on suhteellisen paljon myös muuta terveyspalveluiden käyttöä. Näiden henkilöiden osalta on kannatettavaa, että matkat kerryttäisivät matkakaton sijasta asiakasmaksujen maksukattoa. Maksukaton täyttymisen jälkeen perittävän

ylläpitomaksun indeksisidonnaisuuteen ei ehdoteta muutoksia, eli nämä säilyisivät kansaneläkeindeksiin sidottuina ja näitä tarkistettaisiin jatkossakin vain kahden vuoden välein. Tällä tavoin suojattaisiin erityisesti paljon palveluja käyttävien asiakkaiden asemaa.

Asiaksmaksujen maksukattoa on kuitenkin edelleen seurattava itse. Vanhusasiavaltuutettu on painottanut aiemmissa lausunnoissaan sitä, että tällaista omaa seurantaasiaksmaksuihin liittyvien maksukattojen suhteen tulisi olla mahdollisimman vähän, jotta oikeutta maksuttomuuteen tai maksujen palautukseen ei menetä. Kaikilla ikääntyneillä ei ole omaisia tai läheisiä asionnin tukena ja esimerkiksi muistisairaudet vaikeuttavat merkittävästi maksukaton seuraamiseen ja ilmoittamiseen liittyvää asiointia. Olisi tärkeää selvittää sitä, että asiaksmaksujen maksukattojen seuraaminen tulisi hyvinvointialueiden tehtäväksi.

Moni ensihoitopalveluiden käyttäjästä on ikääntyneitä. Muiden kuin paljon terveydenhuoltopalveluita käyttävien ikääntyneiden osalta maksurasitus siis kasvaisi ainakin jonkin verran. Esityksen mukaan muiden kuin paljon palveluita käyttävien osalta perittämissä olevat asiaksmaksut olisivat tasoltaan korkeampia kuin nykyinen sairausvakuutuslain mukainen omavastuu. Toisaalta esityksen mukaan pitkäaikaisten palvelujen maksujen asiakkaan asemaa suojaavat vähimmäiskäyttövarat sekä tulorajat sidottaisiin jatkossa myös hyvinvointialueindeksiin, jolloin tämä tasapainottaisi tältä osin vaikutuksia asiakkaiden asemaan. Samoin erityisesti paljon palveluja käyttävien asemaa suojaavan maksukaton indeksisidonnaisuus säilytettäisiin edelleen kansaneläkeindeksiin sidottuna. Tämä merkitsisi sitä, että vaikka asiaksmaksut jatkossa nousisivatkin nopeammin hyvinvointialueindeksiin sidottuina, maksukatto säilyisi kohtuullisemmalla tasolla, jolloin tämä osaltaan vähentäisi vaikutuksia paljon palveluja käyttävien asiakkaiden kohdalla.

2. Lausuntonne muista esitetyistä asiaksmaksumuutoksista (indeksisääntelymuutokset ja käyttämättä jätetyn palvelun maksun muutokset):

Esityksessä todetaan, että ehdotetun indeksimuutoksen vaikutukset olisivat suurimpia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita paljon käyttävillä ja että tämän vuoksi muutoksen vaikutukset kohdistuisivat erityisesti ikääntyneeseen väestöön (Kuvio 3.).

Lisäksi esityksen mukaan asiakkaalta voitaisiin periä maksu ensihoitopalvelusta aina, kun ensihoitopalvelu olisi mennyt asiakkaan tekemän hätäilmoituksen perusteella paikan päälle, sekä lisäksi niissä tilanteissa, joissa joku muu henkilö olisi tehnyt hätäilmoituksen, jonka perusteella ensihoito olisi mennyt paikan päälle ja tehnyt asiakkaalle hoidontarpeen arvion, mutta ei olisi antanut ensihoitoa tai suorittanut ensihoitopalveluun liittyvää kuljetusta. Maksut eivät saa aiheuttaa sitä, ettei tarvittaessa tehtäisi hätäilmoituksia.

3. Lausuntonne esityksen vaikutusarvioinneista:

Esitysluonnoksen vaikutusten arvioinneissa on käsitelty esityksen kohdentumista erikseen myös ikääntyneisiin henkilöihin. Vanhusasiavaltuutettu pitää tätä ikävaikutusten arviointia erittäin tärkeänä.

Esityksen vaikutustenarvioinnissa on tuotu esiin se, että ikääntyneet henkilöt tarvitsevat muuta väestöä yleisemmin sosiaali- ja terveyspalveluita ja että siten myös asiakasmaksuja koskevien muutosten voidaan yleisesti nähdä kohdistuvan erityisesti ikääntyneisiin.

Esityksen myös arvioidaan euromääräisesti lisäävän ikääntyneiden terveydenhuoltomenoja etenkin pitkällä aikavälillä.

Yli viidennes 63–85-vuotiaista kertoi Eläketurvakeskuksen tutkimuksessa vuonna 2020 vaikeuksista tavanomaisten menojen kattamisessa. Peräti 18 prosentille ei jäänyt rahaa välttämättömien menojen jälkeen. Toimeentulovaikeuksia oli eniten pienituloisimmilla ja iäkkäillä, joilla oli paljon terveyskuluja.

Taloudellisen niukkuuden vuoksi moni ikääntynyt jättää hakeutumatta välttämättömäänkin hoitoon. Tämä on merkittävä ongelma, koska matalassa sosioekonomisessa asemassa olevien sairastavuus on jo muutenkin suurempaa. Hyvinvointialueita olisi veloitettava tiedottamaan kattavammin asiakkaita ja potilaita sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen huojentamisen mahdollisuudesta tai niiden perimättä jättämisestä. Maksujen perimättä jättäminen olisi tehtävä nykyistä velvoittavammasi, mikäli on selvää, että henkilöllä on suuria vaikeuksia selvitä asiakasmaksuistaan. Myös toimeentulotuen hakemiseen olisi tarvittaessa saatava ohjausta ja tukea.

Tuoreen Soste ry:n selvityksen mukaan ulosottoon päätyy etenkin sosiaali- ja terveyspalvelujen asiakasmaksuja. Ulosottoon päätyneissä asiakasmaksuissa on jyrkkää kasvua koko maassa.

Vanhusasiavaltuutettu pitää välttämättömänä, että selvitetäisiin sosiaaliturvaan ja asiakasmaksuihin esitettävien muutosten kokonaisvaikutuksia, joita näistä muutoksista aiheutuu ikääntyneille ihmisille. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen muutokset eivät saa johtaa siihen, että välttämättömiä sosiaali- ja terveyden palveluita ei ole varaa hankkia

4. Edellyttääkö ensihoidon laskutustietojen käsittely muutoksia tietojärjestelmiin (esimerkiksi laskutustietojen saaminen THL:n ylläpitämästä ensihoitorekisteristä hyvinvointialueen laskutusjärjestelmiin)? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia.

-

5. Minkälaisia tietojärjestelmä- ja muita muutoksia ensihoitopalveluun sisältymättömien kuljetusten laskutustietojen käsittely edellyttää? Arvioi myös muutoksen toimeenpanon aiheuttamia kustannuksia sekä toimeenpanoon tarvittava aika.

-

6. Kysymys hyvinvointialueille (mukaan lukien Helsingin kaupunki ja HUS-yhtymä): Millaisia sopimus- ja kilpailutusvaikutuksia esityksellä arvioidaan olevan alueellanne?

-

7. Onko toimialanne lainsäädännössä esteitä sille, että asiakasmaksulakiin nykyisellään sisältyvää viittausta päivähoiton maksuihin (ks. tarkemmin ehdotettu 14 b §) ei jatkossa enää laissa olisi?

-

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

-

Lehto-Niskala Vilhelmiina
Vanhusasiavaltuutettu